

bemus. 29. C. de Testam. ibi: « Quod si non fuerit observatum, et nomen hæredis, vel hæredum non fuerit manu testatoris scriptum, vel voce coram testibus nuncupatum, hoc testamentum stare minime patimur, » cum concord. Vel dic cum Innocent. Panormit. Viviano in cit. cap. et pluribus aliis, textum loqui de testamentis ad pias causas; cujusmodi testamentum quis alterius dispositioni committere, et dicere potest: Committo tibi, ut post mortem omnia mea bona pauperibus, ecclesiis, monasteriis, vel aliis piis causis pro tuo arbitrio distribuas. Quod etiam summarium capituli habet illis verbis: « Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, et dicitur testatus ad pias causas secundum intellectum notabiliorum. » Ratio illorum est, quia testamentum ad pias causas etiam aliis solemnitatibus civilibus carens valet; dummodo constet de voluntate testatoris. c. fin. *de Success. ab intest.*, cum concord. Et inhærendo huic sententiæ, quæ omnino probabilis est, tamen manet fallentia regulæ in testamentis ad causas profanas: quam fallentiam jura quoque specialiter de adoptione, et arrogatione statuere l. *Post mortem* 25, § 1, ff. *de Adopt.* ibi: « Neque adoptare, neque arrogare quis absens, neque per alium hujusmodi solemnitatem peragere potest. »

11. *Fallit tertio, quando nudum ministerium sine jurisdictione committitur.* — Fallit tertio, quando alicui nudum ministerium, seu executio sine jurisdictione specialiter committitur, v. g. injunctio pœnitentiæ, dispensatio in irregularitate, excommunicatio, vel absolutio ab eadem, prædicatio crucis, etc. hæc siquidem delegatus (excepto Sedis apostolicæ legato) per alium præstare nequit, textu claro c. fin. § *Cæterum de Offic. deleg.* ibi: « Cæterum (salva legatorum Sedis apostolicæ auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare; quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte. »

12. *Fallit quarto, quando aliter inter partes conventum est.* — Fallit quarto quando inter partes specialiter conventum est, ut non per alium, sed per seipsum res fiat: uti et in casibus, ubi ex speciali loci consuetudine, aut statuto, vel testatoris voluntate, excluso

alieno, personale ministerium specialiter requiritur Tusch. l. f. concl. 7; Fachinæ, lib. I. *Controv.* cap. xxiv; Strein. et Canis. hic. n. fin.

REGULA LXIX.

IN MALIS PROMISSIS FIDEM NON EXPEDIT OBSERVARI.

1. *Regula unde?* — Hæc regula censetur ex parte desumpta ex can. *In malis*, 5, cau. 22, q. 4, ibi: « In malis promissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretum: quod incaute vovisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur. » Et l. *Filius*, 15, ff. *de Condit. instit.* ibi: « Quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, et (ut generaliter dixerim) contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est, » cui concordat regula 58, *de Reg. jur.* in 6. « Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. »

2. *Mala promissa in duplici sensu accipiuntur.* — Quæritur, quomodo hæc regula intelligenda et quis verus illius sensus sit? Ante responsionem notandum cum Glossa hic, Dyno, Viviano, et aliis, verba regulæ, « In malis promissis, » dupliciter posse intelligi, uno videlicet modo, ut significant rem malam turpem, peccaminosam, quæ promittitur, v. g. homicidium, furtum, adulterium, simoniam, etc., quæ si quis promittit, utique nec expedit, nec licet fidem servare. Altero modo, prout indicant male promissa, seu male concepta, malitia se habente non ex parte promittentis, nec ex parte rei promissa, sed promissarii duntaxat, qualia censentur illa promissa, quæ ex dolo, metu injuste incusso, a promittente extorquentur, vel alias contra juris præscriptum obtinentur.

3. *In quo regula loquatur, est controversia.* — De quo autem modo regula loquatur, et intelligenda sit, plene non conveniant doctores; Strein enim cum Barbosa hic, et aliis vult, eam intelligi debere de malis promissis in secundo sensu acceptis, tum quia si in primo sensu intelligeretur, non differret a regula 58, sed in ea jam continetur, sicque superflua videretur; quod de Papa regulas condente præsumendum non est. Hoc ipso enim, quod promissam malam in primo sensu, seu de re mala, turpi, peccaminosa

factum, etiam juramento firmatum observandum non sit, necessario sequitur, multo minus observandum esse nudum, seu simplex promissum sine juramento de hujusmodi re mala factum; tum quia, cum Papa in hac regula utatur termino « non expedit » servare fidem, et non dicat, « non licet » servare fidem, seu « non potest » servari fides: non videtur regula intelligenda de malis promissis in primo sensu, utpote quæ servare non tantum non expedit, sed prohibitum, ac illicitum, sicque in sensu juris etiam impossibile est, sed de malis, seu potius male promissis in secundo sensu, utpote quibus proprie competit terminus « non expedit; » cum etsi ex parte promittentis licite servari valeant, ea tamen servare non expediat juxta dicenda infra. Ita in re præfati Doctores, nec absque fundamento. Alii e contra eum Taccino hic docent, præmissa verba, « In malis promissis » intelligenda duntaxat esse in primo sensu. Sed

4. *Verisimilius de utroque sensu loquitur.* — Resp. I, regulam intelligendam esse de malis promissis in utroque sensu acceptis. Sic sentire satis clare apparet Glossa, Dynus Vivianus, quos immerito pro se allegant alii; hoc ipso enim, quod pro declaranda regula adducant exempla juris de malis promissis in utroque sensu sumptis, in utroque sensu regulam intelligi volunt. Dynus siquidem hic, n. 4, cum Glossa sic exemplificat: « Si promitto tibi occidere hominem, committere furtum, simoniam, vel quid aliud turpe, non expedit servari fidem. » Ecce exemplum de malis promissis in primo sensu. Dein ulterius dicit: Si interveniente dolo, vel metu sit promissum, seu male promittitur, tunc licet promissum teneat de juris rigore, non expedit tamen fidem servare; quia promissori datur exceptio l. *Si quis cum aliter*, 36, ff. *de Verb. oblig.* En exemplum de malis promissis in secundo sensu.

5. *Satisfit fundamentis contrariis.* — Nec obstat responsioni ratio a Barbosa, et Strein. allata, quasi regula de malis promissis, in primo sensu acceptis, videatur superflua, utpote jam contenta in regula 58. Nam contra est, quod præsens regula plus dicat, quam 58, hæc etenim, spectando verba illius, solum dicit, « Non est obligatorium » contra bonos mores præstitum juramentum, vel promissum: præsens vero regula non solum vult et dicit, « Non esse obligatorium, » sed « nec expedit: » qui terminus in duplici sensu

sumi potest, ita, ut idem significet, ac, non est consultum: vel non est licitum: sicque loquendo de promissa re turpi ly *non expedit*, idem sit ac, non licet servare promissum contra bonos mores, id est, de turpi, vel peccaminosa re factum, cit. can. *In malis*, 5, cau. 22, q. 2, ibi: « Impia est enim promissio, quæ scelere adimpletur. » Nam, ut bene advertit hic Peck. Regula per verbum, *non expedit*, idem vult dicere, ac *non licet* servare fidem in promissis contra bonos mores, seu de re mala et peccaminosa factis. Per quod patet etiam ad alteram rationem ex verbis *non expedit*, desumptum. Hinc

6. *Ponitur versus sensus regulæ.* — Resp. II. Verus sensus regulæ hic est: « In promissis malis, quæ contra bonos mores, aut de re mala, seu peccaminosa fiunt, non tantum nulla est obligatio servandi fidem, sed nec licet servare fidem. In illis vero malis, seu male promissis, quæ ex parte promissis non contra bonos mores, ex parte promissarii tamen male, dolo, v. g. metu injuste incusso extorta, vel malitiose obtenta sunt, quamvis fidem servare liceat, et valeat, tamen non expedit, nec conducit eam observare. » Ratio regulæ quoad primam partem de promissis contra bonos mores, quod non obligent, patet ex dictis ad cit. regulam 58, n. 2. Et quod etiam non liceant, constat ex cit. can. *In malis promissis*, 5, cau. 22, q. 2. « Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. »

7. *Promissa, fraude, vel dolo, aut metu injuste incusso extorta, nec obligant, nec ea servare expedit.* — Quoad secundam vero regulæ partem de aliis malis, seu male promissis, quod, etsi in iis fidem servare liceat, et valeat, tamen non expediat, nec conducit, ratio est, quia etiam in his fidem servare tam promissori, quam promissario, et reipublicæ præjudiciosum, consequenter nulli expediens est: Non promissori, quia servans in his fidem, ex aliena fraude et malitia, rerum suarum promissarum jacturam, seu præjudicium patitur: Non promissario, quia accipiendo, et retinendo promissa, dolo malo, vel injusto metu extorta, lædit conscientiam, agitque contra regulam, quod fraus et dolus nulli patrocinari debeat: Non reipublicæ; quia hujus interest, ne fraudes et malitiæ hominum foveantur, neve ex fraude, dolo, injuria, et malitia innocens præjudicium, et damnum, iniquus vero lucrum reportet contra primum citatas regulas. Hinc licet hujusmodi ex dolo, vel alia malitia, facta mala

promissa de rigore, et subtilitate juris valeant, et n tantum obligent, ut contra promittentem detur actio: tamen contra eandem actionem promittenti competit exceptio, hincque, non ille in iudicio causam lucratur. § 1. Instit. de Except., ibi: « Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapsus stipulanti Titio promisisti, quod non debueras promittere, palam est, jure civili te obligatum esse, et actio, qua intenditur, dare te oportere, efficax est; sed iniquum est, te condemnari. Ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa, aut doli mali, aut in factum composita ad impugnandam actionem. » Et l. Si quis cum aliter, 36, ff. de Verb. oblig., ibi: « Si quis cum aliter cum convenisset obligari, aliter per machinationem obligatus est, erit quidem subtilitati juris obstrictus, sed doli exceptione uti potest; quia enim per dolum obligatus est, competit ei exceptio. » Concordat l. Dolo, 5. C. de Instit. stipul. Hinc quia mali promissarii actio in jure nil obtinet, cum per exceptionem elidatur, suadet regula, ne in his promissis fides servetur, sed contra promissarium agentem excipiat; quia « in malis promissis fidem non expedit observari, » per dicta.

8. Nisi juramento fuerint firmata. — Illud tamen notandum, quo si hujusmodi in secundo sensu acceptis malis, vel male promissis, quæ contra bonos mores non sunt, consequenter observari debeat, per dicta ad regulam 58, n. 4 et seqq.

9. Datum meretrici ob concessum usum corporis repeti non potest. — Objicies contra regulam. Quod meretrici promittitur, si præbeat usum corporis, post concessum usum servari debet, l. Idem, 4, § 3, ff. de Condit. ob turpem caus. et l. 2. C. eod. Ergo etiam in malis promissis fides servanda est. Resp. nec præfatas leges, nec aliam dicere, ut, quod meretrici ob corporis usum fuit promissum, servari, et dari debeat; sed si jam datum fuit, repeti non amplius possit: « Quod meretrici datur, repeti non potest, » sunt verba cit. l. Idem, quod pariter dicitur cit. l. 2. C. eod. ubi etiam additur ratio, videlicet; quia in pari causa, et delicto melior est conditio possidentis, prout magis dictum fuit ad reg. 65. Nullibi autem habetur, ut, si res promissa data non est, dari debeat: immo contrarium statui videtur in jure, eo quod lex meretrici denegat actionem ad obtinendum id, quod ob illicitum usum corporis ei fuit promissum, l. Mercalem, 5,

C. eod. ubi absolute statuitur, « Mercalem ob turpem causam exactioni locum non esse. Quamvis enim, pergit ibidem textus, utriusque turpitudine versetur, ac solutæ quantitatis cesset repetitio, tamen ex ejusmodi stipulatione contra bonos mores interposita (erat ea Lenonis cum adultero de danda mercede pro concessa uxore ad usum illicitum) denegandas esse actiones, juris auctoritate demonstratur. »

10. Num autem propterea promissum servari debeat, in foro conscientie, controversia est inter doctores, aliis affirmantibus, aliis negantibus. Ponuntur fundamenta negantium. — Quid autem de jure naturali, et in foro conscientie, post conditionem turpem jam impletam, puta, post corporis usum actu jam concessum, sentiendum, non conveniunt Doctores; aliqui, quos et nos secuti sumus lib. IV, tit. IV, a n. 58, volunt, post actu jam concessum illicitum usum corporis teneri promittentem dare, quod promisit: alii vero, iique non pauci contrarium docent cum Sanchez, de Matrim., lib. 5, disp. 17, idque varie probare conantur tam ex jure, quam ratione: ex jure quidem; Nam l. Generaliter, 26, ff. de Verb. oblig., habetur: « Generaliter novimus, turpes stipulationes, nullius esse momenti. » Idem habetur l. Pacta, 6, C. de Pactis, ibi: « Pacta, quæ contra bonos mores fiunt, nullam vim habere, indubitati juris est. » Ergo, inferunt, si nullius momenti, nullius valoris sunt, nullamque vim habent, etiam in conscientia non obligant, præsertim cum hujusmodi pacta turpia, et contra bonos mores esse, nemo neget, prout etiam ut talia in jure expresse nominantur cit. l. Mercalem. Ex ratione autem: tacendo enim alias, dicunt, ex doctrina contraria plurima sequi peccata, eamque esse scandalosam, et ad peccata inducentem; si enim meretrices sciunt eum, qui ob usum corporis aliquid promittit, teneri post concessionem ejusdem in conscientia, ut id præstet, alliciuntur, et inducuntur ad peccatum, quod tam facile non committerent, si scirent promittentem non teneri stare promisso; idem dicendum si quis alicui promittit, ut innocentem injuste occidat.

11. Solvuntur fundamenta affirmantium. — Solvunt etiam fundamenta adversariorum: et quidem illud, quo dicitur, promissum meretrici factum post usum corporis obligare ex jure naturali, præsertim cum absque dantis et recipientis peccato servari possit;

negant enim absolute, ex promisso, quoad utramque partem turpi et peccaminoso, oriri obligationem ex jure naturali. Nec refert, si dicatur, quod dare non sit peccatum. Nam admissio etiam, quod non foret peccatum, dare, tamen neque foret obligatorium; cum hujusmodi promissum dandi, ex quo obligatio oriri deberet, a jure absolute annullatur, sicque obligare non possit. Dein etiam negant suppositum, volentes, promissum meretrici factum non tantum non esse obligatorium, sed etiam illicitum esse, illud servare, juxta regulam nostram: « In malis promissis fidem non expedit, id est, non licet servare, » quia sunt scandalosa, et inductiva ad peccatum. Ex quibus, et aliis rationibus merito arbitramur, hanc doctorum sententiam omnino etiam probabilem, et in foro conscientie tutam esse. Profecto consuetudo, quæ alias maximam, et quidem etiam legis vim habet, si est nutritiva peccati, vel reipublicæ præjudiciosa, tanquam irrationabilis a jure rejicitur, invalidaque, et illicita declaratur, prout dictum et probatum habetur lib. I, tit. IV, § 2. Ergo multo magis nudum promissum ad peccata efficaciter inducens, et reipublicæ præjudiciosum existens.

REGULA LXX.

IN ALTERNATIVIS DEBITORIS EST ELECTIO, ET SUFFICIT ALTERUM ADIMPLERI.

1. Regula, quæ duas habet partes, unde? In alternativis sufficit unum: in copulativis necesse est utrumque verificari. — Prænotandum cum Dyno, et aliis post ipsum, hanc regulam duas habere partes. Prima est, quod in alternativis sit debitoris electio; secunda, quod in alternativis sufficiat unum impleri. Prima pars desumitur ex l. Plerumque, 10, in fine, ff. de Jure dotis, ibi: « Nam et cum illa, aut illa res promittitur, rei electio est, utram præstet. » Et l. Si ita 25, ff. de Contrah. empt., ibi: « Si ita distrahatur, illa aut, illa res, utram eliget venditor, hæc erit empti, » ac l. Si in emptione, 34, § 6, ff. eod. ibi: « Si emptio ita perfecta fuerit; est mihi emptus Stychus, vel Pamphylus, in potestate et venditoris, quem velit dare, sicut in stipulationibus. » Altera pars desumitur ex l. In eo, 110, § 3, ff. de Reg. jur., ibi: « Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit, alterutrum esse factum, » et l. Si hæredi, 5, ff. de Condit. instit., ibi: « Si hæredi plures condi-

tiones conjunctim datæ sint, omnibus parendum est, quia unius loco habentur: si disjunctim, cuilibet, » et l. Si quis ita, 129, ff. de Verb. oblig., ubi summarium sic habet: « Ad veritatem copulativæ requiritur, utrumque esse factum: ad veritatem disjunctivæ sufficit alterutrum tantum. »

2. Alternativa, et disjunctiva, idem sunt. — Quæritur I. Quomodo hæc regula (quæ summe practica est) sit intelligenda et quis verus illius sensus? Ante responsum notandum primo, cum doctoribus verbum Alternativa, idem esse, et significare, ac disjunctiva: suntque illa, quæ cum disjunctione, interposita dictione, vel, aut, aliave hujusmodi significationem innuente proferuntur. Alternativa, seu disjunctiva opponuntur copulativis, quæ interposita dictione et, ac, atque aut simili idem significante exprimuntur.

3. Suntque varia: Alia personarum. — Notandum secundo cum Barbosa hic (qui hanc regulam fuse, et exacte pertractat) Strein, et aliis, alternativorum, seu disjunctivorum varia, potissimum vero quatuor esse genera, vel species, ad quas referuntur reliquæ. Prima species est personarum; dum nempe plures personæ disjunctive proponuntur, uti fit cit. l. Si in emptione, ibi: « Est mihi emptus Stychus, vel Pamphylus, » et l. Cum quidam, 4, C. de Verb. et rer. signif.

4. Alia rerum: alia locorum. — Secunda species, seu genus est rerum, quando nempe in contractu, ultima, vel alia dispositione plures res sub disjunctiva dictione vel, aut, adducuntur, uti apparet ex cit. l. Plerumque, ibi: « Nam et cum illa, vel illa res promittitur. » Tertia species est locorum, dum videlicet diversa loca disjunctive proponuntur, v. g. Romæ, vel Viennæ, prout fit l. 2, ff. de Eo, quod certo loco.

5. Alia temporum. — Quarta species est temporum, dum scilicet diversa tempora sub disjunctione exprimuntur, uti reperire est l. Si ita stipulatus, 109, ff. de Verb. oblig., ibi: « Post annum aut biennium dabis. »

6. Alia remedium, et alia penarum. — Præfatis principalibus speciebus annumerantur adhuc aliæ, veluti alternativa, seu disjunctiva remedium, quæ alicui nomine ejusdem rei in iudicio competunt, uti videre est l. Rescriptum, 10, § 1, ff. de Pactis. Item alternativa summarium, seu quantitatum; de quibus exemplum habetur l. Si ita relictum, 43, § fin. ff. de Legat. II, et alternativa penarum, quando plures pænæ eadem delicto